

Jesús Cortés
Jo soc Milton

L'ECLECTICA

bromera

«Al comtat de Wiltshire el dia va clarejar amb un sol radiant i càlid, condemnat a cobrir-se de núvols negres en fer-se vespre. Des de la finestra de l'habitació, contemplant camps de pastura i arbredes, Owen Milton va somriure al nou dia amb joia, somniant amb un món als seus peus, sense arribar a imaginar que els núvols negres del vespre també anaven a cobrir l'horitzó dels seus somnis.»

Així començava.

Milton contava una d'aquestes històries escrites per a ser assaborides amb calma, sense presses, a l'emparedat de capvespres assolellats a l'ombra d'un til·ler, o al costat d'una llar encesa amb llàgrimes de pluja regalimant per les finestres. Era una història molt del gust de l'època. Tractava de l'amor i de la vida. De l'amor mal entès. De la vida banal regida per les aparences que només donen peu a la vergonya. Era una història romàntica, agosarada, molt senzilla, tot i que el seu cos presentava les dificultats d'un laberint pel qual resultava molt fàcil perdre's. La història mostrava com a teló de fons el comtat

britànic de Wiltshire a les acaballes del segle XIX. Un dels personatges principals era Owen Milton, un jove vanitós, arrogant fins al moll de l'os, engalanat amb la benedicció d'Adonis.

Owen Milton pretenia guanyar-se un lloc ben alt en la jerarquia social de la seua comunitat. Pertanyia a una família aburgesada, de posició social limitada. Respectada, però no amb llinatge suficient per a formar part dels fasts que atorgaven determinats privilegis. Owen Milton tenia la intenció d'accedir a l'Olimp de l'aristocràcia per la porta falsa. Amb aquesta finalitat recorria a les famílies més influents del comtat i en triava una, la família Bloodmarch. Terratinents d'alta volada. Sara i Emma eren les filles dels Bloodmarch. Bessones en edat casadora. Dues gotes d'aigua tan sols reconeixibles per un vestit, una diadema, o una pigueta que Sara duia oculta sota el pit esquerre, a la mateixa frontera amb les costelles.

Sara no tenia pretendents reconeguts. Emma sí que en tenia un, però el detestava igual que es pot detestar una verrucositat en algun lloc compromés. Li deien Harper R. Un Rutherford. Família de banquers.

Quan Owen Milton despleguava les seues arts de seducció, Sara i Emma acabaven rendides davant dels

seus interessats encants. Com afirma Ovidi, hi ha lla-dres que se't claven al cor sota capa fingida d'amor, disfressats amb cabellera enlluentida amb perfum de nard, toga de tela finíssima, i dits poblats d'anells.

Al principi, Sara i Emma acceptaven el festeig fins als límits permesos pel decòrum. Entaulaven un perillós joc de falses identitats. Tant s'hi assemblaven. Víctima d'aquest joc, amb el pas del temps Owen Milton ultrapassà els límits decorosos amb les dues bessones sense ser conscient de l'engany.

El festeig d'Owen Milton donà fruits. Li va ser concedida la mà de Sara. Del seu casori va nàixer un fill. Però també Emma havia quedat prenyada i buscà en Harper R. la manera d'ocultar la relació amorosa amb el cunyat.

Les sospites del pretendent detestat desembocaren finalment en un enfrontament amb el jove vanitós, en un duel que havia de cobrir de sang l'honor d'ambdues famílies al llarg de generacions.

Aquesta era la història que amagaven les quatre-centes vint pàgines de *Milton*. Reflex d'una societat condemnada a desaparèixer. Recreació exuberant de tota una època de discutible moralitat en l'apogeu del regnat de la meua reina Victòria. Personatges perversos embolcallats amb sedes. Amors, infideli-

tats, enveges. Segons alguns crítics de l'època, una novel·la magnífica beneïda amb el segell de la immortalitat.

I aquesta soc jo. Jo soc la *novel·la magnífica*. Jo soc *Milton*. De bon principi, enquadernació holandesa, cobertes de pell adobada amb cantoneres daurades, i lletres gofrades i lluent de color pa d'or, que el temps s'encarregà d'enfosquir com Déu mana. Cinta de lectura color blau de Prússia.

Potser en queda alguna altra com jo perduda pel món, abandonada en una vella llibreria, tirada en un mercadet, o arnosa en una prestatgeria al costat d'altres llibres oblidats. En qualsevol cas, jo soc un més d'aquests llibres perduts. Tot i que amb les hores comptades. Molt prompte, la meua condició de perdut passarà a ser la de desaparegut, o esfumat, o esvanit, per fi, en el temps.

Els meus primers records encara m'evoquen l'aroma de tinta d'impremta. Vaig ser un dels primers exemplars que va eixir dels linotips d'Ottmar Mergenthaler. Per la meua condició, no vaig tardar a saber quin havia de ser el meu destí quan em van deixar al magatzem d'empaquetatge de la impremta, junt amb uns altres dos volums amb passaport d'eixida.

–Tots els llibres acabem en llibreries –em va dir un amb to convençut, *El general Ople i lady Camper*.

–I si, amb sort, ens compra algú amb categoria suficient, potser acabarem en un saló amb una llar durant anys, ben instal·lats i calentets entre fustes nobles –va afegir l'altre volum, *Erewhon*.

–I les novel·les romàntiques com jo, també? –vaig preguntar amb tota la innocència.

Erewhon, que tenia poc de romàntic, em va contestar amb convicció:

–Tu, sobretot.

Ignore quin va ser el destí d'*Erewhon* i d'*El general Ople*. Jo vaig acabar embalada amb cinc llibres més que res tenien a veure amb novel·les. Tres eren de política i dos de filosofia. Xarraven molt entre ells. A mi no és que m'ignoraren. Fingien no fer-ho. Però ho feien. La nostra relació es va tallar quan unes mans ossudes ens van desembalar i vam veure on havíem acabat. Aleshores vaig comprendre que *El general Ople i lady Camper* generalitzava quan va afirmar que tots els llibres acabaven en llibreries. Jo, i els cinc que m'acompanyaven al mateix paquet, no ho vam fer.

De la impremta, empaquetats i lligats amb cordell, vam eixir com fletxa d'Apol·lo cap a una biblioteca freda i fosca, sense llars amb les quals combatre l'humit

hivern londinenc. Recorde el primer bibliotecari que vaig conèixer, un vell mig calb, amb cabells blancs i rebels als costats, que sempre bellugava el nas com si els pelets li feren eternes pessigolles. Es passava el dia bellugant el nas. Vestia de negre, com un empleat de pompes fúnebres en diumenge. Mirava a través d'unes lents que li semblaven servir de poc. Senyor Digger, em van dir que s'anomenava. Era prim i estret d'esquena. Caminava un poc corbat, sense pressa, com si fora conscient que allà on anava no l'esperava ningú. Sempre que el veia em feia l'efecte que pretenia plegar alguna cosa de terra. Ni tan sols els seus passos se sentien pels corredors de la biblioteca quan regnava un silenci absolut. Més que un bibliotecari semblava un fantasma errant, sense llar.

La meua relació amb el senyor Digger va ser llarga. Tanmateix, deu ser convenient aclarir que la relació amb el bibliotecari es va limitar a romandre sota la seua protecció, si és que es pot anomenar així el fet de romandre sota la seua responsabilitat. No obstant això, tot just el vaig arribar a conèixer, igual que tot just vaig arribar a conèixer a tots els que, per uns motius o uns altres, em pogueren tenir a les seues mans al llarg de la meua existència. Del senyor Digger no vaig saber mai si tenia família, si vivia sol, si tenia amics o què

sopava de nit. Per a mi no va ser més que una ombra silenciosa esmunyint-se entre corredors.

El dia que vaig arribar a la biblioteca, em va tenir aparcada en un cantó de la seua taula com si ell fora un agent de duanes, i jo un viatger sense rumb arraconat en una sala d'espera. Em vaig arribar a sentir com un ostatge. Mentrestant, el senyor Digger va estar ocupat amb un llibre registre en el qual anotava títols, autors, dades. Ho feia amb una ploma estilogràfica rebel que l'obligava a fer servir un assecador amb forma de mitja lluna a cada dues o tres anotacions. Quan em va arribar el torn i m'hi va registrar, em va obrir per la primera plana en blanc i amb un colp sec em va estampar un segell ovalat de cautxú mullat en tinta blava. A pesar del temps viscut encara recorde aquell moment amb una sensació estranya, mescla de maori tatuat i animal marcat. Després, a poc a poc, em va dur a un prestatge que podia a banús i llibres vells. A la meua dreta, *La senyoreta Mackenzie*; a l'esquerra, *El marquès de Villemer*. Tots dos, grans conversadors, van ser una gran companyia al llarg de la meua prolongada estada en aquella biblioteca.

En certa manera, aquell va ser el meu bateig davant del món. Al principi em vaig sentir com el xiquet que acudeix per primera vegada a una escola i coneix

al pati els seus nous companys. Només que l'escola era una biblioteca, i el pati, un laberint de prestatgeries reblides de llibres de tota classe i condició. Dels llibres, vaig ser amic de molts i enemic de cap. De tots, a pesar de la joventut d'alguns, vaig aprendre tot el que he arribat a saber del món sense a penes haver-lo vist. N'hi havia de filosòfics, de religiosos, d'historiogràfics, d'humanístics, de novel·lescos, de poètics. Tots savis. Fins i tot dels que eren considerats banals o frívols, en vaig traure profit. De vegades les banalitats més frívoles només són un escut que amaga meravelloses palletes de saviesa. Els uns i els altres em van tractar amb el mateix respecte amb el qual jo els hi vaig tractar, i em van ajudar a entendre i a acceptar la meua condició de proscrit, de presoner condemnat a una cel·la sense barrots de la qual difícilment podria escapar-me.

—Les eixides sempre es fan curtes —em va dir la colombiana *Maria* poc després d'haver-la coneguda.

No ho vaig tardar a entendre. En la nostra condició, qualsevol ens podia dur a la seua casa per a llegir-nos. Però abandonar la biblioteca per aquest motiu, pensava jo aleshores, devia ser com guaitar la llibertat pel forat del mur d'una presó. Així que, a tot estirar, només podíem aspirar a ser presoners en llibertat vigilada.

–Un miratge, bonica. Perquè quan t’acaben de llegir, et retornaran –em va aclarir la colombiana.

–I si no t’acaben de llegir, també –afegí *Camille*, a qui tots anomenaven «la dama de les camèlies».

–L’única possibilitat de no tornar-hi és que et furtin i acabis només Déu sap on –va dir aleshores *Evelina*, amb la qual sempre vaig mantenir unes converses delicioses.

La condemna va durar uns setze anys, fins entrat el segle xx. Van ser uns setze anys de captiveri en els quals només en dotze ocasions vaig veure la llum del dia en tota la seua esplendor. Els llibres de biblioteca, com em van advertir des del principi, teníem aquest inconvenient. Si ningú s’interessava per nosaltres, ens agradara o no, estàvem condemnats a veure passar el temps des dels prestatges. *Varney, el vampir* deia que si no ens treia ningú a passejar érem com morts tancats en una cripta. Els seus comentaris sempre eren així d’animats.

En la primera ocasió que vaig veure la llum del dia, va ser una dama de maneres exquisides la que em va dur a la seua mansió de jardins i marbres. Era jove. Encisadora. Filla d’un adinerat comerciant de llana. El seu abillament elegant em feia pressentir que havia caigut en bones mans. Falda acampanada

i llarga fins al límit de les botines, brusa de coll alt i jaqueta curta amb mànegues amb bollats. La primera vegada que la vaig veure, al cap lluïa un *bonnet* lligat a la barbata. Quasi sempre duïa la galta dreta lleugerament arpegada, com si somriguera. Li deien Elizabeth Evans. Ho vaig saber quan el bibliotecari, amb lleugera i falsa reverència inclosa, li va desitjar bon dia en acomiadar-la. Que passe un bon dia, senyoreta Evans. El nom de la jove el vaig conèixer més tard. El bibliotecari no era el mateix que em va rebre a la meua arribada. El senyor Digger havia mort mesos abans. Quan vaig eixir per primera vegada de la biblioteca, n'era un altre el que ocupava el seu lloc, el senyor Kendall.

El senyor Kendall era un tipus grossot de somriure hipòcrita. Quan ningú el veia classificant, ordenant o amuntegant volums, tractava els llibres com si fórem bestiar. La veritat és que el senyor Kendall no tenia fusta de bibliotecari. Només treballava d'això per un sou que potser devia rebre amb el mateix entusiasme que si portara un davantal penjant-li de la panxa, mentre servia cerveses en qualsevol taverna propera al Tàmesi. Les seues maneres fingides amb Elizabeth Evans, i amb tot el món, eren una tapadora amb la qual conservar el treball que només Déu sap com pogué aconseguir.

Sempre duia amagada en una butxaca de la jaqueta una petaca de conyac. Les mans, inflades, li pudien a liniment.

Les mans d'Elizabeth, en canvi, desprenien aroma de gardènies. Els seus dits eren vellut. Durant tot el trajecte a la seua mansió em va dur contra el pit. Fins i tot creia sentir-li els batecs del cor. Quan era amb mi, o bé em llegia o bé m'abraçava. I com em llegia! Passava cada full amb una carícia. No feia servir la cinta de lectura. Tenia un pètal de rosa com a guia. Elizabeth em llegia de vesprada, al costat d'una finestra que em permetia sentir el pas de carruatges pels carrers empedrats, mentre el sol tebi la cobria d'ambre. Mai em vaig tornar a sentir tan a gust com a les seues mans acariciades pels rajos del sol. Quan hi arribava el seu promés, un aspirant a advocat, la meua coberta es tancava dolçament amb el pètal entre les pàgines. Elizabeth s'alçava sense pressa, travessava la sala, i em deixava al costat d'uns atles cartogràfics del seu pare i altres novel·les i reculls de poemes que tractava com si foren tresors. *El mercat dels follets, Middlemarch, Mary Barton...* Tots formaven part de la vida de la jove Elizabeth. No eren carn de biblioteca. Jo, en canvi, només era de pas, com un convidat, encara que no per això vaig rebre del seu tracte el més mínim gest de menyspreu.

Elizabeth Evans em respectava només amb la mirada. Era adorable. Podria haver sigut la meua propietària perfecta si el destí m'haguera dut a una llibreria del barri bohemi de Hampstead.

Des que en va llegir les primeres línies vaig imaginar que *Milton* li agradaria. Els seus ulls assedegats d'emocions així ho indicaven. Mentre Elizabeth llegia semblava que veia Owen Milton, i les bessones Bloodmarch, i tots els altres. Semblava que els oïa. Owen Milton era un bon ham. Donava per fet que no tardaria massa a resultar-li del tot menyspreable, motiu pel qual es va interessar per la seua sort.

Per descomptat, no vaig moure cap lletra de les pàgines mentre vaig romandre amb Elizabeth. La seua devoció pel llibre obert em resultava fins a cert punt commovedora. No em podia rebel·lar contra Elizabeth Evans. Més prompte, al contrari. Elizabeth mereixia complir amb els seus desitjos sense entrebancs. M'havia de mantenir al marge i deixar que la lectura seguira el seu curs. Cada vesprada podia veure la felicitat d'Elizabeth sempre que m'obria. Elizabeth m'entenia. Ens entenia. Podia endevinar que, per a ella, les novel·les com jo no érem objectes vulgars. Establíem lligams amb els éssers humans. Igual que el beneït art que brollava d'un piano o d'un violoncel

panxut, ens havien escrit, sobretot a nosaltres, per a aportar felicitat, per a eludir la realitat i viure mons imaginaris, sempre desitjant combatre l'avorriment o la desesparança. No érem éssers humans però –l'experiència m'ho demostrà– érem més honestos que molts d'ells. Honestos, silenciosos i submisos; uns criats sempre a punt per al servei, fins i tot a les hores més intempestives.

Elizabeth Evans així semblava que ho entenia i seua serà sempre la meua gratitud.

Vaig tardar mesos a tornar a eixir de la biblioteca des que el senyor Kendall em va retornar a la meua cel·la sense barrots. *Silas Marner*, que també havia tingut la sort de ser escollida per una altra visitant de la biblioteca, hi va tornar tres o quatre dies després. S'havia passat les últimes dues setmanes a casa d'una burgeseta petulant que li va semblar disposada a matar si això feia que fora acceptada en un cercle literari de dames altament refinades. *La llogatera de Wildfell Hall* ja havia tingut la desgràcia de caure a les seues mans.

–És una esnob –ens va dir.

Sine nobilitate. *La llogatera* va contar que sempre que la burgeseta es remirava davant d'un espill, cosa que feia sovint, era la imatge perfecta de la sofisticació més rànica.